

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ СУДОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

ORGANIZATIONAL AND LEGAL PRINCIPLES OF INFORMATION TRANSFORMATION OF THE JUDICIAL SYSTEM OF UKRAINE: CURRENT STATUS AND DEVELOPMENT PROSPECTS

Губський В.Є., аспірант кафедри кримінального процесу
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

Бородіна І.В., к.ю.н.,
доцент кафедри кримінального процесу
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

У статті здійснено комплексний науковий аналіз організаційно-правових засад інформаційної трансформації судової системи України в умовах глобальної цифровізації. Досліджено теоретичні та практичні аспекти впровадження електронного судочинства як ключового елементу електронного урядування, що сприяє підвищенню ефективності, прозорості та доступності правосуддя. Висвітлено сучасні тенденції цифровізації судового процесу, зокрема автоматизацію документообігу, розвиток електронної комунікації між учасниками процесу та застосування онлайн-платформ для подання процесуальних документів і дистанційного розгляду справ.

Проаналізовано нормативно-правову базу, що регулює цифровізацію судочинства в Україні, зокрема функціонування Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи (ЄСІТС). Виокремлено основні виклики, що постають перед судовою системою у процесі інформаційної трансформації: кібербезпека, захист персональних даних, цифрова ідентифікація учасників судового процесу, стандартизація електронного документообігу та забезпечення правової легітимності електронних доказів.

Здійснено порівняльний аналіз міжнародного досвіду цифрової модернізації судових систем, включаючи практики США (PACER), Європейського Союзу (e-Justice), Великої Британії (HMCTS Reform) та інших країн, що досягли значного прогресу у впровадженні цифрових технологій у правосуддя. Розглянуто можливості імплементації найкращих міжнародних практик у правову систему України.

Обґрунтовано перспективні напрями вдосконалення цифрової трансформації судочинства, зокрема розширення функціональності ЄСІТС, інтеграцію блокчейн-технологій для автентифікації документів, застосування штучного інтелекту для аналізу судових рішень, посилення заходів кібербезпеки та забезпечення відповідності національного законодавства міжнародним стандартам. Особливу увагу приділено питанням підвищення цифрової грамотності суддів, адвокатів та інших учасників судового процесу шляхом запровадження освітніх програм та тренінгів.

Реалізація запропонованих заходів сприятиме створенню ефективної, прозорої та доступної судової системи, здатної відповідати сучасним викликам цифрової епохи. Впровадження інноваційних технологій у судочинство стане важливим кроком на шляху модернізації правосуддя, забезпечення рівного доступу до правосуддя та інтеграції України у світовий цифровий правовий простір.

Ключові слова: судова система, інформаційна трансформація, електронне судочинство, нормативно-правове забезпечення, цифровізація, кібербезпека, електронне доказування.

The article provides a comprehensive scientific analysis of the organizational and legal foundations of the information transformation of the judicial system of Ukraine in the context of global digitalization. The theoretical and practical aspects of the implementation of electronic justice as a key element of e-governance, which contributes to increasing the efficiency, transparency and accessibility of justice, are studied. Modern trends in the digitalization of the judicial process are highlighted, in particular, the automation of document flow, the development of electronic communication between participants in the process, and the use of online platforms for submitting procedural documents and remote consideration of cases.

The regulatory and legal framework regulating the digitalization of judicial proceedings in Ukraine is analyzed, in particular, the functioning of the Unified Judicial Information and Telecommunications System (UECITS). The main challenges facing the judicial system in the process of information transformation are identified: cybersecurity, personal data protection, digital identification of participants in the judicial process, standardization of electronic document flow, and ensuring the legal legitimacy of electronic evidence.

A comparative analysis of international experience in digital modernization of judicial systems was carried out, including the practices of the United States (PACER), the European Union (e-Justice), the United Kingdom (HMCTS Reform) and other countries that have achieved significant progress in the implementation of digital technologies in justice. The possibilities of implementing the best international practices in the legal system of Ukraine were considered.

Promising areas for improving the digital transformation of judicial proceedings were substantiated, in particular, expanding the functionality of the EUCITS, integrating blockchain technologies for document authentication, using artificial intelligence to analyze court decisions, strengthening cybersecurity measures and ensuring compliance of national legislation with international standards. Particular attention was paid to the issues of increasing the digital literacy of judges, lawyers and other participants in the judicial process through the introduction of educational programs and trainings.

The implementation of the proposed measures will contribute to the creation of an effective, transparent and accessible judicial system capable of meeting the modern challenges of the digital age. The introduction of innovative technologies into judicial proceedings will be an important step towards modernizing justice, ensuring equal access to justice, and integrating Ukraine into the global digital legal space.

Key words: judicial system, information transformation, e-justice, regulatory framework, digitalization, cybersecurity, electronic evidence.

У сучасних умовах глобалізації та прискореного технологічного розвитку цифрова трансформація правосуддя виступає одним із ключових напрямів удосконалення функціонування судової системи, спрямованого на забезпечення ефективності, відкритості та доступності правосуддя. Інформаційні технології змінюють парадигму правозастосування, сприяючи підвищенню оперативності розгляду судових справ, зниженню рівня корупційних

ризиків та оптимізації комунікації між судами, учасниками процесу і державними органами.

З огляду на актуальність проблеми, в Україні здійснюється поетапне впровадження електронного судочинства, що включає запровадження Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи (ЄСІТС), розвиток механізмів електронного доказування та цифрової ідентифікації учасників судового процесу. Водночас практика застосу-

вання таких технологій виявляє низку нормативно-правових, організаційних та технічних проблем, які потребують системного аналізу та вироблення відповідних механізмів їх подолання.

Особливого значення набуває гармонізація національного законодавства з міжнародними стандартами цифрового правосуддя, що передбачає запровадження ефективних механізмів кібербезпеки, захисту персональних даних та вдосконалення регулювання електронного документообігу в судовій сфері. Крім того, важливим аспектом є підвищення рівня цифрової компетентності суддівського корпусу, адвокатів та інших учасників судового процесу для забезпечення належної реалізації інформаційно-комунікаційних технологій у сфері правосуддя.

Тож, дослідження організаційно-правових засад інформаційної трансформації судової системи України є надзвичайно важливим для формування ефективної моделі цифрового правосуддя, що відповідатиме сучасним викликам та сприятиме зміцненню верховенства права.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Напрямок інформаційної трансформації судової системи останнім часом досліджують все більше вітчизняних дослідників, серед яких: А. Каламайко, М. Кравчик, Н. Логінова, І. Каланча, Л. Сердюк, В. Білоус, О. Фонова, О. Головаченко, Р. Кирилюк, О. Присяжнюк, І. Булгакова та інші.

Виклад основного матеріалу: Значний поступ у напрямі цифрової трансформації судової системи України закріплений у державних ініціативах та нормативно-правових актах. Зокрема, Указ Президента України № 558/2019 [1] окреслює заходи щодо розширення доступу громадян та юридичних осіб до цифрових правових послуг. Водночас, процес впровадження електронного судочинства супроводжується низкою викликів, що охоплюють як нормативно-правові аспекти, так і організаційно-технічні проблеми, пов'язані з функціонуванням Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи (ЄСІТС) та впровадженням механізмів цифрової ідентифікації та електронного доказування.

Важливою складовою цифрової реформи є вдосконалення правового регулювання інформаційно-комунікаційних технологій у судочинстві. Національні законодавчі ініціативи, такі як Закон України «Про електронні документи та електронний документообіг» [2] і Закон України «Про доступ до судових рішень» [3], закладають фундамент для використання цифрових технологій у правовій сфері. Проте їхня імплементація потребує подальшого розвитку в контексті міжнародних стандартів електронного правосуддя.

У контексті євроінтеграції судова система України орієнтується на імплементацію принципів, викладених у Директиві ЄС 2018/1972 [4], що визначає загальноєвропейські стандарти у сфері електронних комунікацій. Відповідно, ухвалення Закону України «Про електронні комунікації» [5] у 2020 році стало ключовим кроком у гармонізації національного законодавства з нормами Європейського Союзу. Даний нормативний акт спрямований на створення єдиної цифрової інфраструктури, що забезпечує ефективне функціонування правосуддя у сучасних умовах.

Значну роль у реалізації цифрової трансформації відіграє Міністерство цифрової трансформації України, яке впроваджує електронні сервіси, орієнтовані на спрощення доступу громадян до правосуддя. Одним із найвагоміших досягнень у цьому напрямі стало створення державного порталу «Дія», що інтегрував понад 100 електронних послуг, дозволяючи користувачам здійснювати юридично значущі дії онлайн, мінімізуючи необхідність фізичної присутності у державних установах.

Таким чином, можна зробити проміжний висновок, що цифровізація судової системи України є складним, багатофакторним процесом, та потребує комплексного

підходу до вдосконалення нормативно-правового регулювання, розвитку інфраструктури інформаційної безпеки, підвищення цифрової грамотності учасників правосуддя. Подальше дослідження організаційно-правових аспектів інформаційної трансформації судочинства є необхідною умовою для ефективної імплементації цифрових технологій у сферу правосуддя, що сприятиме зміцненню принципів верховенства права та правової державності.

Говорячи про міжнародний досвід, то різні країни впроваджують цифрові рішення для підвищення ефективності судочинства та доступу до правосуддя. Так, у Сполучених Штатах Америки функціонує система електронного судочинства PACER (Public Access to Court Electronic Records) [6], яка забезпечує доступ до судових документів онлайн. Завдяки PACER громадяни можуть переглядати матеріали справ, подавати електронні документи та відстежувати хід судових процесів.

У країнах Європейського Союзу одним із найбільш розвинених проєктів цифрового судочинства є e-Justice [7], який дозволяє подавати позови онлайн, здійснювати відеоконференцз'язок під час судових засідань та отримувати автоматизовані рішення у незначних справах. Естонія також запровадила систему блокчейн-верифікації судових документів для забезпечення безпеки та незмінності даних.

В Об'єднаному Королівстві діє програма HMCTS Reform [8], спрямована на модернізацію судових процесів шляхом цифровізації подачі документів, створення онлайн-платформ для спрощеного вирішення спорів та використання штучного інтелекту для аналізу судових рішень.

Досвід цих країн свідчить про ефективність цифрових технологій у сфері судочинства, що може бути використано при розробці та вдосконаленні ЄСІТС в Україні.

Однією з основних проблем цифрової трансформації в Україні є неузгодженість нормативної бази, що регулює цифровізацію правосуддя, з чинним процесуальним законодавством. Крім того, відсутність чітких стандартів щодо електронного доказування та цифрової автентифікації створює ризики для ефективного здійснення судочинства. Аналіз міжнародного досвіду засвідчує, що успішні моделі інформаційної трансформації судових систем базуються на комплексному підході до нормативного регулювання, що охоплює питання кібербезпеки, збереження конфіденційності даних і цифрової ідентифікації.

Основоположні засади цифровізації судочинства в Україні закріплені в державних стратегіях і нормативно-правових актах. Так, в Указі Президента України «Про Стратегію розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021–2023 роки» [9] передбачено комплекс заходів, спрямованих на адаптацію електронного судочинства до кращих міжнародних практик. У цьому контексті особливого значення набуває інтеграція цифрових сервісів судочинства в загальнодержавну електронну систему управління, що реалізується через: – створення можливостей для дистанційного розгляду справ у режимі онлайн, незалежно від місцезнаходження учасників процесу та суду; – впровадження повноцінного електронного документообігу в судах, включаючи електронний обіг справ, електронні комунікації з судом, персоналізовані кабінети судді та учасників процесу; – модернізацію офіційного вебпорталу судової влади України з метою надання доступу до актуальної судової статистики та інформації про судові провадження.

Центральним елементом цифрової екосистеми правосуддя виступає Єдина судова інформаційно-телекомунікаційна система (ЄСІТС), діяльність якої регулюється Положенням про порядок функціонування її окремих підсистем, ухваленим Вищою радою правосуддя 17 серпня 2021 року [10]. Згідно з цим документом, у межах ЄСІТС функціонують такі ключові підсистеми: «Електронний

кабінет» – персоналізований інструмент доступу до судових сервісів; «Електронний суд» – платформа для подання та обміну процесуальними документами в цифровій формі; Підсистема відеоконференцв'язку – технологічне рішення для дистанційної участі у судових засіданнях.

Крім цих активних модулів, у рамках ЄСІТС передбачено впровадження додаткових цифрових сервісів. Незважаючи на задекларовані ініціативи, значна частина модулів перебуває на етапі тестування або ще не введена в експлуатацію. Зокрема, досі є складнощі з отриманням виконавчих документів, направленням судових справ до вищих інстанцій, повільна робота платформи та недоступність сервісів у окремі періоди, відсутність повної інтеграції між різними державними реєстрами та системами, що ускладнює обмін інформацією. До того ж, у деяких регіонах України, особливо в сільській місцевості, відсутній стабільний доступ до інтернету, що ускладнює використання електронного суду.

Такий феномен як «електронне правосуддя», вчені пов'язують, як спосіб організації діяльності за допомогою інформаційних мереж, що забезпечують функціонування судових органів у режимі реального часу, що робить максимально простим та доступним спілкування з ними громадян, юридичних осіб, неурядових організацій.

До того ж, розглядають дане поняття у широкому та вузькому розумінні. Під «електронним правосуддям», у широкому сенсі, слід розуміти сукупність різних автоматизованих систем – сервісів, які: мають прикладний, допоміжний характер, у той же час не замінюючи традиційних способів ведення судового процесу; дозволяють публікувати судові рішення, вести електронну справу і надавати доступ сторонам до матеріалів справи. У цьому сенсі електронне правосуддя – новий рівень взаємодії суду, учасників процесу, інших зацікавлених осіб. У вузькому сенсі дефініція «електронне правосуддя» визначається як можливість суду та інших учасників судового процесу здійснювати передбачені нормативно-правовими актами дії, що безпосередньо впливають на початок та перебіг судового процесу, до яких можна віднести надання до суду документів в електронній формі або участь у засіданні через систему відеозв'язку [11].

Починаючи з 24 лютого 2022 року, в умовах збройної агресії росії проти України та запровадженням воєнного стану, судова система України зазнала безпрецедентних викликів, пов'язаних із необхідністю забезпечення безперервного функціонування правосуддя за умов постійних загроз ракетних атак, повітряних тривог та перебоїв в електропостачанні. Незважаючи на екстремальні обставини, судові органи продовжують здійснювати свою діяльність, адаптуючи процеси правосуддя до нової реальності шляхом впровадження цифрових рішень і механізмів дистанційного судочинства.

Одним із ключових аспектів функціонування судової системи в умовах війни є забезпечення доступу громадян до правосуддя. Аналіз, проведений Громадською приймальною Української Гельсінської спілки з прав людини (УГСПЛ) [12], виявив основні проблеми, з якими стикаються заявники: фізичні обмеження в доступі до судових установ (30%), труднощі з електронною ідентифікацією (25%), нестабільність роботи цифрових платформ у зв'язку з військовими діями (20%), неможливість зв'язатися телефоном із судовими працівниками (15%) та перебої в роботі офіційного вебпорталу «Судова влада» (10%).

Крім того, результати соціологічного опитування свідчать, що 92% респондентів зверталися до суду після 24 лютого 2022 року для захисту своїх прав. Водночас 52% опитаних не змогли реалізувати це право через технічні чи організаційні труднощі.

Окрему увагу приділено використанню підсистеми ЄСІТС «Електронний суд» як альтернативного способу

звернення до суду. Дослідження показало, що 67% опитаних спробували скористатися цією системою, з них 82% змогли успішно здійснити необхідні процесуальні дії. Проте 33% користувачів стикнулися з труднощами, зокрема проблемами з цифровим підписом, складністю інтерфейсу та періодичною недоступністю платформи.

Варто зазначити, що збої в підсистемі ЄСІТС помітили не лише громадяни та громадські організації, а й адвокати. В грудні 2024 року до НААУ почали надходити скарги, вони стосувалися неможливості авторизації в електронному кабінеті, що обмежувало адвокатів у реалізації процесуальних прав, зокрема, подавати документи, брати участь у судових засіданнях в режимі відеоконференції.

Національна асоціація адвокатів України (НААУ) повідомила Державну судову адміністрацію України (ДСАУ), що відповідно до Положення про функціонування окремих підсистем (модулів) Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи (ЄСІТС), затвердженого рішенням Вищої ради правосуддя від 17 серпня 2021 року № 1845/0/15-21, саме ДСАУ несе відповідальність за належне функціонування підсистеми «Електронний суд» ЄСІТС.

Адвокати також звернули увагу ДСАУ на те, що технічні несправності в роботі підсистеми «Електронний суд» порушують право людини на доступ до правосуддя та справедливий суд, гарантоване статтею 55 Конституції України та статтею 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.

Згідно з пунктом 4 Положення, власником програмного забезпечення ЄСІТС є держава в особі ДСАУ. ЄСІТС функціонує на основі основних та резервних центрів обробки даних. Організаційне та фінансове забезпечення створення і функціонування окремих підсистем (модулів) ЄСІТС здійснюється ДСАУ. У зв'язку з цим НААУ звернулася до ДСАУ з проханням усунути технічні проблеми, які впливають на роботу системи [13].

Незважаючи на зазначені вище виклики та системні недоліки, важливо визнати, що підсистема «Електронний суд» переживає процес постійної еволюції та вдосконалення. Цей прогрес свідчить про ширшу відданість справі модернізації судових процесів і підвищення ефективності, доступності та прозорості судових процедур. Хоча технічні, організаційні та правові перешкоди залишаються, ітераційний розвиток системи відображає адаптивний підхід, спрямований на вирішення цих проблем і узгодження підсистеми з міжнародними стандартами цифрового правосуддя.

Оцифрування судової системи представляє поступову трансформацію всіх судових процесів у електронні послуги, що вимагає чіткої стратегії, координації та залучення всіх зацікавлених сторін. З цієї метою в Державній судовій адміністрації України створено Проектний офіс.

Проектний офіс використовує підходи міжнародних практик управління проектами, зокрема стандарти, встановлені Інститутом управління проектами (PMI). Його основна мета – забезпечити, щоб усі етапи проектів були структурованими, контрольованими та ефективними. У цьому контексті Проектний офіс Державної судової адміністрації зосереджується на питаннях цифрового розвитку, трансформації та оцифрування.

Такий підхід допомагає уникнути хаосу, фрагментації зусиль та дублювання роботи. Проектний офіс здійснює нагляд за всіма аспектами модернізації Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи: від розробки технічної документації до впровадження нових рішень, тестування та координації з різними зацікавленими сторонами.

Таким чином, Проектний офіс є не просто «черговою» управлінською структурою, а важливим інструментом для системного впровадження будь-яких масштабних трансформацій, що в термінології управління проектами називається «управління змінами».

Важливо, що ці зміни відбуваються за підтримки міжнародних партнерів, зокрема проєкту «Підтримка цифрової трансформації» (DTA), який фінансується USAID та UK Dev.

Ключовим документом, що формалізує це партнерство, є Меморандум про співпрацю між Державною судовою адміністрацією України, Фондом Євразія та Фондом Східна Європа. Це дозволяє мобілізувати ресурси, отримувати експертну допомогу та впроваджувати найкращі міжнародні практики.

Команда Державної судової адміністрації України стикається з амбітними викликами, які вимагають системного підходу та скоординованих зусиль. Одним із ключових завдань, визначених у рамках Плану відновлення України, є розробка дорожньої карти модернізації Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи (ЄСІТС) та її повне впровадження до кінця 2027 року.

Важливим етапом цього процесу є інтеграція ЄСІТС з іншими державними базами даних, впровадження централізованого автоматизованого розподілу судових справ, удосконалення механізмів дистанційного проведення судових засідань та дотримання найвищих стандартів захисту інформації [14].

Проте, зважаючи на останні події модернізації ЄСІТС постає під питанням, адже проблеми виникли внаслідок припинення фінансування проєкту зі сторони Агентства США з міжнародного розвитку (USAID) [15].

Водночас аналіз ефективності впроваджених заходів свідчить про необхідність подальшої еволюції інформаційних механізмів у сфері правосуддя. На нашу думку, перспективним напрямом є впровадження комплексного підходу до вдосконалення цифрової судової інфраструктури, що охоплює такі аспекти, як інтеграція новітніх технологій, нормативно-правове вдосконалення та організаційно-технічна оптимізація. Ми вважаємо, що ключовими заходами мають стати розширення функціональності ЄСІТС через запровадження блокчейн-технологій для верифікації документів, використання штучного інтелекту для аналізу судової практики та автоматизація процесів ухвалення рішень у справах, які допускають шаблонний розгляд.

Також актуальним залишається питання гармонізації національного законодавства з міжнародними стандар-

тами електронного правосуддя. Ми аналізуємо можливість імплементації європейських підходів до регулювання цифрового судочинства з урахуванням особливостей правової системи України. У цьому контексті особливої уваги потребує розширення механізмів електронної автентифікації та вдосконалення системи цифрових підписів для судового документообігу.

Важливим аспектом є розвиток інструментів альтернативного вирішення спорів на цифрових платформах, що, на нашу думку, сприятиме зниженню навантаження на судову систему та підвищенню її ефективності. Крім того, ми вважаємо за необхідне реалізацію комплексної програми підвищення цифрової грамотності суддів, адвокатів та інших учасників судового процесу, що передбачає запровадження обов'язкових курсів з електронного судочинства та використання новітніх технологій у судовій діяльності.

Висновки. Цифрова трансформація судової системи України є одним із ключових стратегічних напрямів її модернізації, що сприяє підвищенню ефективності судочинства, доступності правосуддя та дотриманню принципу верховенства права. Запровадження передових інформаційних технологій, зокрема електронного судочинства, автоматизації документообігу та інтеграції штучного інтелекту у процес судової аналітики, відкриває широкі можливості для оптимізації судових процедур.

Разом з тим, успішність цифровізації правосуддя в Україні значною мірою залежить від усунення правових, технічних та організаційних бар'єрів. Серед першочергових заходів слід виокремити удосконалення нормативно-правового регулювання, забезпечення кібербезпеки, а також розвиток цифрових компетенцій суддівського корпусу та учасників судового процесу.

Беручи до уваги міжнародний досвід цифрового правосуддя, доцільним є подальше запровадження електронних платформ для судових процесів, розширення можливостей відеоконференцзв'язку та розробка інноваційних технологій для підвищення ефективності правозастосування. У цьому контексті цифрова трансформація судової системи України має стати невід'ємною складовою загальнодержавної політики правової модернізації.

ЛІТЕРАТУРА

1. Про деякі заходи щодо поліпшення доступу фізичних та юридичних осіб до електронних послуг : УКАЗ ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ від 29.07.2019, № №558/2019. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/5582019-28853>.
2. Про електронні документи та електронний документообіг : *Відомості Верховної Ради України* (ВВР), 2003, № 36, ст. 275 від, № 851-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851-15#Text>.
3. Про доступ до судових рішень : *Відомості Верховної Ради України* (ВВР), 2006, № 15, ст. 128 від, № 3262-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3262-15#Text>.
4. ДИРЕКТИВА ЄВРОПЕЙСЬКОГО ПАРЛАМЕНТУ І РАДИ (ЄС) 2018/1972 від 11 грудня 2018 року про запровадження Європейського кодексу електронних комунікацій : Директива Європейського Парламенту і Ради (ЄС) від, № 2018/1972 від 11 грудня 2018 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_013-18#Text.
5. Про електронні комунікації : Закон України від, № від 16.12.2020 № 1089-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1089-20#Text>.
6. Public Access to Court Electronic Records. URL: <https://pacer.uscourts.gov/>.
7. The European e-Justice Portal. URL: <https://e-justice.europa.eu/select-language?destination=/node/2>.
8. The HMCTS Reform Programme. URL: <https://www.gov.uk/guidance/the-hmcts-reform-programme>.
9. Про Стратегію розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021-2023 роки : Указ Президента України від, № 231/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/231/2021#Text>.
10. Про затвердження Положення про порядок функціонування окремих підсистем Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи ВИЩА РАДА ПРАВОСУДДЯ РІШЕННЯ : ВИЩА РАДА ПРАВОСУДДЯ РІШЕННЯ від, № 17.08.2021 № 1845/0/15-21. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1845910-21#Text>.
11. Ніколенко Л. ЕЛЕКТРОННЕ ПРАВОСУДДЯ ЯК СПОСІБ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ СУДОВОГО РОЗГЛЯДУ. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету*. 2022. вип. 71. URL: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2022.71.57>.
12. Успл. Звернення до суду: з якими проблемами стикнулися громадяни в умовах війни. 16.03.2023. URL: <https://www.helsinki.org.ua/articles/zvernennia-do-sudu-z-iaakumu-problemamy-styknulysia-hromadiany-v-umovakh-viyny/>.
13. Збої Електронного суду порушують конституційні гарантії, – НААУ. Національна асоціація адвокатів України. URL: <https://unba.org.ua/news/8868-zboi-elektronного-sudu-porushuyut-konstitucijni-garantii-naau.html>.
14. Цифрова трансформація правосуддя: як Україна створює сучасну судову систему. Державне підприємство "Інформаційні судові системи". URL: <https://ics.gov.ua/ics/news/novyny/1723764/>.
15. Модернізація ЄСІТС під загрозою – Державна судова адміністрація шукає нові джерела фінансування. Судово-юридична газета. 17.02.2025. URL: <https://sud.ua/uk/news/publication/323305-modernizatsiya-esits-pod-ugrozoj-gosudarstvennaya-sudebnaya-administratsiya-ischet-novye-istochniki-finansirovaniya>.